

O.A. Москаленко
м. Київ

Здійснення політики індустриалізації та колективізації, історична необхідність, чи геноцид українського народу

Мета. Дати уявлення учням про економічне, політичне, соціальне становище в Україні кінця 20-х рр. ХХ століття. Розкрити причини, методи та результати індустриалізації в Україні. Продовжувати формувати вміння учнів використовувати різні джерела знань, роботи з плакатом як історичним джерелом, розвивати навички критичного мислення. Виховувати у школярів навички позитивного розв'язання суперечливих питань, інтерес до національної історії нашої держави.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Актуалізація знань.

Фронтальна бесіда.

- Пригадайте коли було утворено СРСР?
- Що передбачала політика непу?
- Які наслідки нова економічна політика мала для України, чи відразу були здійснені зрушения в економіці?

Орієнтовні відповіді учнів:

Влада більшовиків офіційно була встановлена 21 грудня 1919 р., коли було скликано третій з'їзд Рад радянського уряду, проте, СРСР в остаточному

варіанті було утворено 30 грудня 1922 року рішенням першого з'їзду Рад Росії, України, Білорусії, після чого було прийнято Декларацію і Договір про утворення Союзу Радянських Соціалістичних Республік до складу якого увійшло 15 республік.

Нова економічна політика передбачала відхід від політики військового комунізму та заміну продрозкладки натуральним податком, дозволявся приватний сектор в економіці, а саме, в роздрібній торгівлі. В Україні трансформації аграрного сектору економіки, що передбачав неп, відбувались пізніше ніж в Росії, і досить часто продрозкладка не замінювалась натуральним податком, селяни й надалі жили в нестерпних умовах.

Вступне слово вчителя. Так, дійсно, політика непу передбачала, насамперед, тимчасовий відхід від стрімких темпів побудови соціалізму, заради збереження більшовицького режиму в умовах міжнародної ізоляції та численних збройних виступів невдоволених селян. Безперечно, неп – це було унікальне явище впродовж всієї історії існування Радянської держави. Ця політика стосувалась промисловості, торгівлі, сільського господарства.

Інформаційно-практичний бюллетень «Все для вчителя», №1, січень, 2014

Історична довідка.

Нова економічна політика передбачала зміни:
У сільському господарстві – цілу систему заходів, серед яких найголовнішою була заміна пропозиції на прозектку прододатком.

У промисловості – повернення дрібних та середніх підприємств іх власникам, проведення децентралізації управління промисловістю.

У галузі торгівлі створювалися умови для розвитку трьох її форм: приватної, державної та кооперативної, організовувалися ярмарки. У 1922–1924 рр. було введено в обіг нову грошову одиницю – червонець, який дорівнював 10 золотим карбованцям, він став конвертованим і сприяв оздоровленню економіки в цілому.

Після смерті Леніна в 1925 році нова економічна політика не влаштовувала працівників партійного апарату. В результаті розподілу влади в країні партапарат був позбавлений можливості впливати на ринкову економіку непу, тому росло неприйняття ленінської моделі соціалізму. Така політика більше не вдоволяла Й. Сталіна та його прибічників і в кінці 20-х рр. було проголошено курс на згортання цієї політики. В 1928 р. був затверджений перший п'ятирічний план економічного розвитку країни. Цей процес корінним чином змінив і українську економіку.

ІІ. Вивчення нового матеріалу:

Сталінський «стрібок» в індустриалізацію.

Відмова від нової економічної політики означала серйозний поворот, насамперед, у внутрішній політиці більшовиків. Тому, цілком закономірно, що XIV з'їзд ВКП(б) у грудні 1925 р. проголосив курс на індустриалізацію. Причини її введення окреслювались більшовиками таким чином (*причины учні занотовують в зошит зі смарт дошки*):

- Необхідність технічного переоснащення економіки.
- Бажання створити військово-промисловий комплекс.
- Бажання створити матеріально-технічну базу для досягнення економічної самостійності країни в умовах капіталістичного оточення і можливої економічної ізоляції.
- Необхідність технічної підготовки до кооперації села.

Було поставлено мету – забезпечити переважний і першочерговий розвиток галузей групи А (паливної, енергетичної, хімічної, машинобудівної та ін.). Це дало б змогу перетворити СРСР на могутню індустриальну державу з великим військово-промисловим потенціалом.

Завдання:

- Визначте які були тенденції в економіці до зростання чи до зниження темпів виробництва продукції?
- Якої продукції галузей групи А вироблялось більше?

Джерела індустриалізації:

- націоналізація промисловості;
- збільшення прямих та непрямих податків;
- використання трудового ентузіазму трудящих і примусової праці політичних в'язнів;
- колективізація сільського господарства;
- внутрішні позики;
- жорстока експлуатація робітників і селян.

Етапи індустриалізації:

- 1926 – жовтень 1928 р. – підготовка до форсованої індустриалізації та її початок;
- жовтень 1928–1932р. – перша п'ятирічка, форсований ривок розвитку важкої промисловості;
- 1933–1937 рр. – друга п'ятирічка – подальше зростання темпів індустриалізації;
- 1938–1941 рр. – третя п'ятирічка – зниження темпів індустриалізації.

Із середини 30-х років дедалі чіткіше виявлявся курс на мілітаризацію радянського господарства, створення могутнього військово-промислового комплексу. Змінилося співвідношення між промисловістю й сільським господарством у загальній структурі економіки. Різко скоротилися усі види приватного підприємництва. Ліквідувалися іноземні концесії. Утвірджувалась планова адміністративно-командна система управління з централізованим управлінням, яка через кілька десятків років вичерпає себе і зазнає краху.

Проблемне завдання: Опрацюйте зміст плакатів, та дайте відповідь на запитання:

- Якими методами здійснювалася індустриалізація?
- Який тип економіки вона започаткувала?

Орієнтовні відповіді учнів:

Індустриалізація здійснювалась на основі створення централізованої системи управління промисловістю, та існуванням командно-адміністративної економіки, що передбачала використання як примусу так і методів заохочення у вигляді лозунгів, соцзмагань, створення ударницьких рухів за прикладом передовиків виробництва М.О. Ізотова, О.Г. Стаканова та ін.

(З відповідей учнів створюється на дошці порівняльна таблиця).

ІІІ. Підсумки уроку.

Підсумовуючи вище сказане, можна зробити висновки, що сталінська індустриалізація була направлена на мілітаризацію радянського господарства, створення могутнього військово-промислового комплексу з одного боку та, разом з тим, СРСР майже єдиній країні в Європі вдалося уникнути Світової економічної кризи 1929–1933 рр. відомої в історії як «Велика депресія» в 30-х роках.

Успіхи індустриалізації в Україні:

- Кількість промислових підприємств зросла за роки Довоєнних п'ятирічок в 11 разів.
- Україна стала важливою металургійною, вугільною, машинобудівною базою СРСР.

Інформаційно-практичний бюллетень «Все для вчителя», №1, січень, 2014

- У Донбасі було споруджено 100 нових шахт.
- УРСР перетворилася на індустріально-аграрну республіку.
- Удвічі зросла чисельність робітників.
- Будови перших п'ятирічок:
- «Дніпрогес»,
- «Запоріжсталь»,
- «Криворіжсталь»,
- «Азовсталь»,
- «Дніпроалюміній»,
- Краматорський машинобудівний завод,
- Харківський тракторний завод (ХТЗ),

Негативні строни індустріалізації:

- Посилилася централізація управління промисловістю, утвердилися централізовані методи управління.
- Зміна співвідношення між великою та дрібною промисловістю (*92,5% великої промисловості*).
- Згорнуто неп.
- Заборона приватної торгівлі.

IV. Підведення підсумків

V. Домашнє завдання.